

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації**

**на тему «Підготовка майбутніх учителів початкової школи до
формування національної ідентичності молодших школярів» здобувача
наукового ступеня доктора філософії
Демченка Віталія Миколайовича
з галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка»
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»**

Публічна презентація проведена на кафедрі іншомовної освіти і міжкультурної комунікації Хмельницького національного університету 7 травня 2026 року, протокол № 7.

1. Актуальність теми дослідження. В умовах воєнного стану, посилення глобалізаційних впливів та євроінтеграційних трансформацій національна ідентичність набуває стратегічного значення для збереження державного суверенітету, громадянської єдності та культурної безпеки українського суспільства. Початкова школа визнається ключовим інститутом формування стійких ціннісних орієнтацій і патріотичних почуттів, оскільки молодший шкільний вік є сенситивним періодом для становлення етнонаціональної самосвідомості дитини. Відтак учитель початкової школи постає центральним суб'єктом цього процесу, де його фахова підготовка має трансформуватися з програмного засвоєння матеріалу в цілеспрямоване формування готовності до системної виховної діяльності, спрямованої на розвиток національної ідентичності учнів. Водночас аналіз стану підготовки майбутніх учителів початкової школи засвідчує, що реальний рівень їхньої готовності до виконання цього завдання залишається недостатнім, що й визначає актуальність дослідження.

Нормативне підґрунтя підготовки майбутніх учителів початкової школи закріплено в Законі України «Про освіту» (2017), Державному стандарті початкової освіти (2018), Державному стандарті вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» (2021) та Професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024). Зазначені документи орієнтують освіту на формування громадянської компетентності, патріотичної свідомості та національно-культурної ідентичності учнів. Водночас аналіз освітньо-професійних програм провідних педагогічних закладів вищої освіти України засвідчив, що національно-патріотичний компонент представлений у змісті підготовки переважно імпліцитно, розпорошений між гуманітарними дисциплінами та методиками викладання, не виокремлений як системний пріоритет підготовки, а в програмах педагогічних практик зафіксований декларативно, без конкретизованих методичних орієнтирів і механізмів моніторингу результатів. Як наслідок, у значної частини здобувачів не сформована цілісна система знань, умінь і практичного досвіду, необхідних для якісного виконання завдань національно-патріотичного виховання, що послаблює фаховий потенціал майбутніх учителів і ускладнює реалізацію виховної місії початкової школи.

Проблематика формування національної ідентичності молодших школярів та підготовки вчителя до цієї діяльності досліджується на широкому міждисциплінарному полі. Психологічні механізми етнонаціональної ідентифікації дитини обґрунтовано у вітчизняних і зарубіжних працях І. Беха (2024), Л. Співак (2018), Д. Піонтковської (2017), Л. Телецької (2024), М. Barrett (2007), К. Nahl (2028), V. Kolářová (2020). Структурні компоненти національної ідентичності та її соціокультурні детермінанти розкрито в дослідженнях Б. Бевза (2023), С. Бойко, (2022), Г. Дідич (2018), О. Кравець (2023), О. Лук'янчук (2023), В. Мартинюк (2022), І. Хижняк (2022). Виховні технології та стратегії патріотичного та громадянського виховання в системі освіти висвітлено у працях Т. Васютіної (2023), К. Журби (2024), А. Загородньої (2025), А. Колишкіна (2023), О. Кравець (2023), Т. Романюк (2022), С. Сисоєвої (2025). Загальні та національно-патріотичні параметри фахової готовності педагога окреслено в дослідженнях І. Андрощук (2022), О. Біди (2020), О. Гнатюк (2024), О. Гомонюк (2026), К. Десятник (2024), Н. Дудник (2022), Р. Пріми (2025) та ін. Порівняльний аналіз наведених напрямів засвідчує їхню концептуальну автономність, оскільки психологи зосереджені на механізмах дитячої ідентифікації, педагоги на виховних засобах і формах роботи з учнями, дослідники професійної освіти на загальних компетентностях учителя. Проблема підготовки майбутнього педагога початкової школи до формування національної ідентичності молодших школярів постає на перетині цих дискурсів і досі не набула системного теоретико-методичного оформлення.

Актуалізація уваги до проблеми дослідження та доцільність її наукового обґрунтування зумовлені необхідністю розв'язання низки *суперечностей* між: об'єктивною потребою суспільства у вчителів початкової школи, здатних цілеспрямовано формувати національну ідентичність молодших школярів в умовах воєнного стану та євроінтеграційних трансформацій, та недостатнім рівнем готовності випускників педагогічних закладів вищої освіти до виконання відповідної виховної місії; необхідністю системного науково-методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування національної ідентичності молодших школярів та фрагментарністю й імпліцитністю національно-патріотичного компонента в освітніх програмах і програмах педагогічних практик педагогічних закладів вищої освіти; наявністю потенційних можливостей педагогічних закладів вищої освіти щодо підготовки майбутніх учителів до формування національної ідентичності молодших школярів та відсутністю науково обґрунтованих педагогічних умов і відповідного навчально-методичного супроводу означеного процесу.

Отже, актуальність розв'язання порушеної проблеми, недостатня розробленість окремих її аспектів у педагогічній теорії та практиці, а також необхідність подолання зазначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування національної ідентичності молодших школярів».**

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію підготовлено відповідно до тематичного плану наукових

досліджень Хмельницького національного університету «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (ДР № 0119U103663), «Психолого-педагогічні засади професійно-особистісного розвитку фахівців в умовах трансформації суспільства» (ДР № 0125U003711). Тема дисертації затверджена вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 3 від 27.10.2022 р.).

3. Наукова новизна отриманих результатів дослідження аргументована тим, що: *вперше* виокремлено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування національної ідентичності молодших школярів у процесі фахової підготовки (аксіологізація та смислова персоналізація підготовки на засадах національно-громадянських і європейських цінностей; міждисциплінарна інтеграція змісту та методик формування національної ідентичності в освітні компоненти професійної підготовки; практико-орієнтоване моделювання квазіпрофесійної та реальної діяльності з формування національної ідентичності на засадах сучасних педагогічних технологій і рефлексивного аналізу); розроблено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування національної ідентичності молодших школярів, що містить (методологічно-цільовий, змістово-процесуальний та діагностико-результативний) блоки і забезпечує цілісний перехід від аксіологічного сприйняття національної ідентичності до методичної грамотності та практичної спроможності реалізовувати відповідні виховні завдання в початковій школі; *уточнено* зміст поняття «готовність майбутнього вчителя початкової школи до формування національної ідентичності молодших школярів» як інтегрованої професійної якості педагога, що виявляється в єдності мотиваційно-аксіологічного, когнітивно-методичного та діяльнісно-рефлексивного компонентів і забезпечує здатність цілеспрямовано, методично обґрунтовано й етично відповідально здійснювати виховання національної ідентичності учнів початкової школи; *удосконалено* класифікацію педагогічних засобів формування національної ідентичності молодших школярів у професійній діяльності вчителя початкової школи, яка охоплює сім функціональних груп (семіотичні, історіографічні, літературні, мистецькі, фольклорні, ігрові фізкультурно-спортивні); критерії (мотиваційно-ціннісний, змістово-інструментальний, операційно-оцінювальний), показники та рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до формування національної ідентичності молодших школярів; *подальшого розвитку* набули методологічні підходи (системний, компетентнісний, аксіологічний, культурологічний, особистісно орієнтований, феноменологічний і контекстний), принципи навчання, зміст, форми та методи підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування національної ідентичності молодших школярів.

4. Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягає в поглибленні уявлень про механізми формування національної ідентичності молодших школярів у контексті професійної діяльності вчителя; обґрунтуванні доцільності застосування феноменологічного підходу до аналізу професійної готовності педагога; уточненні понятійного апарату досліджуваної проблеми; розширенні методологічних засад теорії

професійної педагогічної освіти щодо підготовки вчителя початкової школи в умовах сучасних суспільних викликів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в: розробленні й практичному використанні в освітньому процесі педагогічних закладів вищої освіти діагностичного інструментарію для виявлення рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до формування національної ідентичності молодших школярів; авторських методичних рекомендацій з практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання педагогічних засобів формування національної ідентичності молодших школярів; оновленні змісту освітніх компонентів професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи шляхом міждисциплінарної інтеграції національно-ідентичного змісту та впровадження активних, інтерактивних і рефлексивних форм і методів навчання.

Одержані результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення освітнього процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи; коригування змісту освітньо-професійних програм і робочих програм освітніх компонентів; розроблення навчальних посібників, підручників і методичних матеріалів з проблематики національно-патріотичного виховання; удосконалення програм педагогічних практик у напрямі цілеспрямованого формування національної ідентичності молодших школярів; а також у системі підвищення кваліфікації вчителів початкової школи та викладачів педагогічних закладів вищої освіти.

5. Використання результатів роботи. Результати дослідження впроваджено у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького (довідка № 271/01-11 від 04 лютого 2026 р.), Закарпатському угорському університеті імені Ференца Ракоці II (довідка реєстр. № 24-2 від 27 січня 2026 р.) та Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01.12/80 від 29 січня 2026 р.); Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка 06/07 від 29 січня 2026 р.).

6. Особиста участь автора в одержанні наукових та практичних результатів, що викладені в дисертаційній роботі. Усі наукові результати, подані в роботі, отримані автором самостійно. У публікації Demchenko, I., Demchenko, V., Dubovyk, V., Pakhomova, T., & Lastovetska, L. (2024) здобувач проаналізував цифрові виклики у підготовці майбутніх учителів та обґрунтував перспективні напрями впровадження цифрових технологій в освітній процес початкової школи.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі іншомовної освіти і міжкультурної комунікації Хмельницького національного університету.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор **Біда Олена Анатоліївна**.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, встановлено, що дисертаційна робота Демченка В.М. є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

7. **Перелік публікацій за темою дисертації.** Основні результати дослідження представлено в 17 опублікованих працях, із них: 1 стаття у міжнародному наукометричному виданні (Web of Science), 6 статей у наукових фахових виданнях України, 9 публікацій у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій, 1 методичні рекомендації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Demchenko, I., Demchenko, V., Dubovyk, V., Pakhomova, T., & Lastovetska, L. (2024). Embracing digital advancements in education: Obstacles and future directions. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 14(1-XLII), 59–64. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001249418100011>

2. Демченко, В. (2023). Особливості формування національно-культурної ідентичності у здобувачів освіти. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*, 13(31), 142–149. <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/6403/6436>

3. Демченко, В. (2023). Класифікація педагогічних засобів формування національної ідентичності молодших школярів. *Молодь і ринок*, 10(218), 149–155. <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/290062/288544>

4. Демченко, В. (2024). Сутність та структура готовності вчителя до формування національної ідентичності в молодших школярів. *Вісник науки та освіти. Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»*, 8(26), 848–877. <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/issue/view/271/370>

5. Демченко, В. (2025). Номенклатура функцій учителя початкової школи щодо формування національної ідентичності молодших школярів. *Суспільство та національні інтереси. Серія «Педагогіка»*, 4(12), 97–107. <http://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/22174/22147>

6. Демченко, В. (2025). Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування національної ідентичності учнів у контексті євроінтеграційних процесів. *Comparative Professional Pedagogy*, 15(1), 123–139. <https://cpp.khmnu.edu.ua/index.php/cpp/article/view/135>

7. Демченко, В. (2025). Ціннісно-мотиваційна основа підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування національної ідентичності молодших школярів. *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка»*, 9(39), 1074–1089. <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/29809>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Демченко, В. (2023). Роль семіотичних та мистецьких засобів у формуванні національної ідентичності молодших школярів. *Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 51–55, Умань, 19–20 жовтня 2023 р.). Умань: Візаві. <https://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/9753/document.pdf>

9. Демченко, В. М. (2023). Проблеми збереження національної ідентичності в умовах війни. Р. М. Пріма (ред.), *Педагогічний поступ*:

матеріали III Всеукраїнського круглого столу (с. 24–27, Луцьк, 25 жовтня 2023 р.). Луцьк: ФОП Мажула Ю. М.

10. Демченко, В. М. (2023). Напрями формування національної ідентичності здобувачів освіти в сучасних умовах. *Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих у системі неперервної освіти: матеріали IX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (ч. 1, с. 155–159, 14 грудня 2023 р., м. Біла Церква). Біла Церква: БІНПО УМО НАПН України.

11. Демченко, В. (2024). Особливості формування національної ідентичності молодших школярів в умовах нової української школи. *Current trends in the development of scientific research in today's conditions: Proceedings of the 25th International Scientific and Practical Conference* (pp. 156–160, Florence, Italy, May 29–31, 2024). International Scientific Unity. [https://isu-conference.com/wpcontent/uploads/2024/05/Current trends in the development of scientific research in todays conditions May 29 31 2024 Florence Italy.pdf](https://isu-conference.com/wpcontent/uploads/2024/05/Current_trends_in_the_development_of_scientific_research_in_todays_conditions_May_29_31_2024_Florence_Italy.pdf)

12. Демченко, В. (2024). Вікові особливості формування національної ідентичності молодших школярів. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 49–52, 14–15 серпня 2024 р., м. Львів). Львів: Львівський науковий форум. <http://www.lviv-forum.inf.ua/save/2024/14-15.08/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>

13. Демченко, В. (2024). Напрями формування національної ідентичності молодших школярів в освітньому середовищі. *Modern trends are the driving force of scientific progress: Proceedings of the 19th International Scientific and Practical Conference* (pp. 185–187, Lisbon, Portugal, April 17–19, 2024). International Scientific Unity. [https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2024/04/Modern trends are the driving force of scientific progress April 17 19 2024 Lisbon Portugal.pdf](https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2024/04/Modern_trends_are_the_driving_force_of_scientific_progress_April_17_19_2024_Lisbon_Portugal.pdf)

14. Демченко, В. М. (2025). Підготовка учителя до формування національної ідентичності молодших школярів засобами екскурсійної діяльності. *Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (с. 288–291, Полтава, 20–21 лютого 2025 р.). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка. <https://drive.google.com/drive/u/0/folders/11B7BAXWSPHjrbKeCAy8DW4DDUf0PtGCs>

15. Демченко, В. М. (2025). Ціннісно-мотиваційні орієнтири підготовки майбутніх учителів початкової школи у формуванні національної ідентичності в європейському вимірі. *Пріоритетні шляхи розвитку науки і освіти: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 34–36, Львів, 29–30 вересня 2025 р.). Львів: Львівський науковий форум. <http://www.lviv-forum.inf.ua/save/2025/29-30.09/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>

16. Демченко, В. М. (2026). Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування національної ідентичності молодших школярів. *Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка: збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (с. 636–639, Полтава, 19–20 лютого 2026 р.). Полтава:

ПНПУ імені В. Г. Короленка. https://drive.google.com/drive/folders/1pfz-XexHsYSw31kYWx2f2RVy_K-zu5HM

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

17. Демченко, В. М. (2025). *Методичні рекомендації з практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання педагогічних засобів формування національної ідентичності молодших школярів*. Умань: Візаві.

ВВАЖАТИ, що дисертаційна робота Демченко Віталія Миколайовича «Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування національної ідентичності молодших школярів», подана на здобуття ступеня доктора філософії, за науковим рівнем, практичною цінністю, змістом та оформленням відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., а також напряму наукових досліджень освітньо-наукової програми Хмельницького національного університету зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

РЕКОМЕНДУВАТИ:

Дисертаційну роботу «Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування національної ідентичності молодших школярів», подану Демченко Віталієм Миколайовичем на здобуття ступеня доктора філософії, до захисту.

Головуюча публічної презентації:
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іншомовної освіти
і міжкультурної комунікації
Хмельницького національного університету

Наталія БІДЮК

